

עברית: הבנה, הבעה ולשון

שאלון ב'

יחידת לימוד אחת

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שלוש שעות וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.
פרק ראשון	—	הבנה והבעה	—	50 נקודות
חלק א: הבנה	(20 נקודות)			
חלק ב: הבעה	(30 נקודות)			
פרק שני	—	תחביר	—	24 נקודות
פרק שלישי	—	מערכת הצורות	—	<u>26 נקודות</u>
	—	סה"כ	—	100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראה מיוחדת: הקפד על כתב ברור, על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב בטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

לפניך שלושה מאמרים 1-3. קרא אותם, וענה על השאלות שאחריהם.

מאמר 1

הכפתור האדום

(מעובד על פי דרור, י⁽¹⁾ [24 במאי 2015]. "הכפתור האדום". העין השביעית.

אוהור מ' www.the7eye.org.il ב-11 באוגוסט 2015)

פסקה א בעת האחרונה זכתה תופעת ה"שיימינג" (ביוש מתועד ומופץ ברשת) לדיון נרחב באמצעי התקשורת בעקבות פרסום הסרטון "טיסת השוקולד"⁽²⁾ והתגובה החריפה של הציבור על סרטון זה ברשתות החברתיות ובאמצעי התקשורת המסורתיים. כולם מיהרו לגנות את כוכבי הסרטון. תופעת השיימינג אינה מקומית, והיא רחוקה מלהיות חדשה.

פסקה ב מי שינסה לאתר את מקורותיה של התופעה, בעת המודרנית לפחות, יאלץ לחזור אל המאה השמונה-עשרה. בשנה האחרונה פרסם ג'ון רונסון ספר על שיימינג, ומצא כי תופעה זו הייתה שכיחה במאה השמונה-עשרה והתשע-עשרה ונעלמה במאה העשרים בשל המעבר לערים. המעבר לערים הגדיל מאוד את הקהילות, והאנשים נהפכו להיות אנונימיים. בד בבד אפשרו אמצעי התחבורה לאנשים לעבור ממקום למקום בקלות רבה יותר ולהימלט מן השיימינג, ולכן הוא נעשה יעיל פחות.

בימינו, עם הפופולריות הגוברת של המדיה החברתית, השיימינג חוזר לחיינו. הרשת החברתית הופכת את ההמון חסר הפנים לאלפי קהילות קטנות וקבוצות ייחוס. באותה עת, באמצעות כפתור אחד – שֵׁתָף (share) – אותן קהילות קטנות, ואפילו זעירות, יכולות להעביר למאות אלפי אנשים מידע, שבעבר היה נחשף רק ליחידים שנכחו באירוע.

פסקה ג באמצעות כפתור ה"שֵׁתָף" שברשתות החברתיות כמו "פייסבוק" ו"טוויטר", אפשר לא רק להפיץ את המידע, אלא גם להוסיף כמה מילים, לחוות דעה, וכמובן לחרוץ דין. כך, המידע הגולמי והחד-צדדי לא רק מועבר ברשת, אלא גם זוכה לפרשנויות. לתופעת השיימינג כמו לתופעות רבות בעידן הדיגיטלי, יש טעם חמוץ-מתוק. האם השיימינג שנעשה לכוכבי "טיסת השוקולד" היה שלילי? לא בטוח. אם בעתיד אנשים יחשבו פעמיים לפני שיתנהגו כפי שהתנהגו אותם נוסעים, אולי השיימינג היה לטובה.

פסקה ד אבל יש גם בעיות. בראש ובראשונה, תופעת השיימינג נגועה בהיעדר הקשר. שיימינג דומה להוצאת קטע אחד מתוך סרט, ולדרישה מן הציבור לשפוט את משמעותו. על פי רוב, השיימינג מבוסס על דיווח של צד אחד, בלי נתונים נוספים, בלי הצלבת מידע, בלי עדויות תומכות ובלי תגובה של הצד האחר.

(1) יובל דרור הוא חוקר ישראלי בתחום טכנולוגיות האינטרנט והמחשבים, ודקן בית הספר לתקשורת במכללה למנהל.

(2) "טיסת השוקולד" – כינוי לטיסה בפברואר 2015 שבמהלכה התנהגו כמה נוסעים ישראליים בבוטות כלפי צוות המטוס, ולא נשמעו להנחיותיהם. המקרה צולם והופץ ברשתות החברתיות וזכה לתהודה רבה ולעשרות אלפי צפיות ושיתופים.

פסקה ה
הבעיה השנייה היא עוצמת הפגיעה של השיימינג. רק מי שהיה אלמוני לחלוטין ובבת-אחת סונוור מזרקור התקשורת רב-העוצמה מכיר את החום הבלתי נסבל של אלומת האור השורפת של החשיפה. הזרקור הזה יכול לחרוך את נפשם של החזקים שבאנשים. כשכוכבי "טיסת השוקולד" התגלו במערומיהם, אנשים גיחכו, לעגו ואפילו שמחו לאידם. אולם לו אחד מן האנשים שהופיעו בסרטון היה, חלילה, שם קץ לחייו בגלל הבושה, לא היינו צוחקים, אלא רואים בכך עונש חסר פרופורציה.

פסקה ו
שלא כעונש רשמי כמו קנס או מאסר, שנקבע במערכת המשפט, המסתמכת על חוקים ועל תקדימים באשר לחומרת העונש, לשיימינג אין גבולות, אין עליו פיקוח, ואי-אפשר לשלוט בו או בתוצאותיו. הוא גורם לאדם אחד להסתגר בביתו, לאחד להיות לידוען ולאחר לשים קץ לחייו. רק לאחר שמתגלות תוצאות השיימינג, מתברר שלסיפור יש הקשר רחב יותר, יש פרטים נוספים, וגם אם מתברר שאכן התנהגות האדם שנפגע מן השיימינג לא הייתה הולמת, איש אינו סבור שגזר דין מוות הוא העונש הראוי לו.

פסקה ז
אדם שנפגע משיימינג עלול לסבול מתוצאות מרחיקות לכת: מקום העבודה ממחר להתנער ממנו, התקשורת ממחרת לעוט עליו, חייו מתהפכים בתוך זמן קצר, ואין לו לאן לברוח. במקום קטן כמו ישראל התוצאות האלה חמורות יותר ומתרחשות במהירות.

פסקה ח
נורמות חברתיות נקבעות לא רק באמצעות חוקים, אלא גם באמצעות סנקציות חברתיות, וכך צריך להיות. למעשה, לעתים שיימינג הוא התרופה האפשרית היחידה להתנהגות לא ראויה, אלא שיש לו חסרונות רבים. השיימינג הוא כמו משפט שדה⁽³⁾ מן הסוג שבו הנאשם נתלה על עץ גבוה לקול צהלת הקהל, אף שהקהל אינו יודע אם הוא אכן אשם, ואולי גם לא במה הוא מואשם. אחר כך הקהל מתפזר. אם יתברר שהנאשם חף מפשע, ייתכן שהקהל יתפזר במבוכה. אך עבור התלוי זה יהיה מאוחר מדי.

(3) משפט שדה – משפט שנערך בבית דין שדה בעת לחימה. ביטוי זה מבטא משפט לא רשמי שנערך בחופזה ולא בדרג משפטי.

מאמר 2

בריונות רשת: "שיימינג" הוא תופעה אלימה, כמו מכות פיזיות

(מעובד על פי היילינגר, א'⁽⁴⁾ [25 במאי 2015]. "בריונות רשת: 'שיימינג' היא תופעה אלימה, כמו מכות פיזיות".
מעריב. אוחזר מ־ www.maariv.co.il ב־11 באוגוסט 2015)

פסקה א — בעידן הטכנולוגי התפתחה תופעה חדשה שלא הייתה מוכרת קודם, הביוש המתועד – "שיימינג": מתעדים התנהגויות מבישות, מעלים את התיעוד לרשת האינטרנט, עורכים משפט ציבורי ברשת החברתית, ולעתים ההתנהגויות האלה אף זוכות לפרסום בכלי התקשורת המסורתיים.

פסקה ב המצדדים בשיימינג יטענו כי תופעה זו יכולה ליצור הזדמנות לשינוי, ואולי תגרום לאנשים להתאפק לפני שהם צועקים על נותן שירות או "חותכים מימין" כדי לעקוף מכוניות בפקק. אבל המחיר שאדם עלול לשלם לאחר שמפיצים סרטון מבייש בכיכובו או "פוסט" המבייש אותנו, אינו תואם בדרך כלל את המעשה שעשה, ואף זאת בהנחה שאכן נעשה מעשה שיש להתבייש בו. בשל תיעוד המעשה ברשת אדם זה או מקורביו עלולים לשאת אות קין לעד.

פסקה ג לדעתי, הפגיעה באדם ברשת יכולה להיות הרסנית לא פחות מכל מקרה אחר של אלימות, ולעתים אף יותר. המהירות שבה אדם מובא למשפט בכיכר העיר הווירטואלית בלי שניתנת לגולשים אפשרות לראות את התמונה המלאה, מסוכנת הן למעורבים הן לסביבתם.

פסקה ד אמנם רבים מן הפוסטים הפוגעניים שמתפרסמים ברשת בכל יום אינם מסתיימים ביריית אקדח, אך די במקרה אחד כזה, כדי שנחשוב היטב לפני שאנחנו משתפים אחרים בפרסום שעלול לפגוע במישהו, בייחוד אם העובדות אינן לפנינו. קרבן של פוסט, תמונה או סרטון מבישים לא זוכה למחילה, מכיוון שלמעשיו תהיה תמיד תזכורת ברשת במרחק לחיצה על מקש.

פסקה ה אנשים יכולים להשתמש בשיימינג בסכסוך עסקי או פרטי, בחיסול חשבונות בין בני זוג שנפרדו או בריב בין חברים – במצבים אלה השיימינג הוא כמו כלי נשק. בזמן האחרון הובא לידיעת "המרכז לאינטרנט בטוח" מקרה של מרצה באוניברסיטה שצולמה בלי ידיעתה משוחחת עם סטודנטים, והסרטון הועלה לרשת כדי לפגוע בה. דוגמה נוספת ומוכרת היא אתרי ביוש (כי אין שם הולם יותר לאתרים אלו) שבהם מוכפשים עובדים סוציאליים בלי שהם יכולים להגן על עצמם.

פסקה ו האנושות צועדת את צעדיה הראשונים במרחב הדיגיטלי. ככל הנראה, איש אינו יודע כיצד ישפיע המרחב הזה על חיי היום־יום שלנו בעוד שנה, עשור או יובל. אולם כיום פוסט או סרטון יכולים לחרוץ גורלות, ובשל כך עלינו לנקוט משנה זהירות בעת שאנו משתמשים בכלים אלו.

פסקה ז אני סבורה ששיימינג הוא תופעה אלימה כמו בריונות רשת, כמו לשון הרע, כמו מכות פיזיות.

(4) אורנה היילינגר היא מנהלת "המרכז לאינטרנט בטוח" מטעם איגוד האינטרנט הישראלי.

אל תעצרו את ה"שיימינג", תתמודדו אִתּו

(מעובד על פי שמואלי, א'⁽⁵⁾ [22 ביוני 2015]. "אל תעצרו את השיימינג, תתמודדו אִתּו". nrg.

אוחזר מ־ www.nrg.co.il ב־17 באוגוסט 2015)

פסקה א תשכחו מחמאס או מדאע"ש, בחודשים האחרונים נמצא אויב המדינה החדש: "השיימינג". האויב הזה יכול להכות באישון לילה או לאור יום, הוא נמצא בכל מקום, מסוגל לפגוע בכל אחד ולראות בכל אדם מטרה.

פסקה ב כדי להילחם באיום החדש־ישן, התכנסו השבוע חברי כנסת לישיבת חירום בהשתתפות נציגי חברת "פייסבוק" לדיון בהשפעות של תופעת השיימינג.⁽⁶⁾ פייסבוק כבר הודיעה שהיא עשויה לגייס דוברי עברית כדי לטפל בתלונות של גולשים מישראל על שיימינג ובריונות ברשת. רגע לפני שהצעות החוק מתחילות לזרום כדאי שנדע: השיימינג הוא לא אויב. השיימינג הוא אנחנו.

פסקה ג האם מותר לתלמידים להחרים את המזנון שמחוץ לבית הספר כדי שמחירי המוצרים במזנון יהיו הוגנים יותר? האם חרם על חברה שמפטר את העובדים שלה כל אחד־עשר חודשים, רק כדי להרוויח יותר כסף משלילת זכויותיהם הוא ראוי?

פסקה ד שיימינג הוא פעולה דומה לחרם – אבל ברשת. כלומר זוהי התארגנות חברתית וירטואלית שהיעד שלה הוא שינוי מצב שאינו רצוי או שמירה על מצב קיים מפני איום עליו. וב"פייסבוקית": פרסום התנהגות פרועה של נוסעים, כמו ב"טיסת השוקולד", צילום של אדם שאינו נכה מחנה את מכוניתו בחניית נכים או כתיבת "פוסט" על עיכוב מכתבים או חבילות בסניף דואר.

פסקה ה הקלות שבה רעיון זוכה להפצה ברשתות החברתיות היא כוח. אפשר להשתמש בכוח הזה למטרות טובות ולדרוש התנהגות ראויה או שירות ראוי יותר מרשויות, ממעסיקים, מבעלי תפקידים ומ"סתם" אזרחים. בתחום מדעי החברה מכנים את הדרישה הזאת "פיקוח חברתי". הפיקוח הזה נתון גם בידיהם של כלי תקשורת, אנשי ציבור ומשטרת ישראל, אבל משום מה רק את הכוח שבידי הציבור ואת חופש הביטוי שלו מנסים להגביל.

פסקה ו כמו בכל חרם או התארגנות חברתית, יש מקרים שבהם המטרה של השיימינג טהורה פחות וערכית פחות, והנפגעים העיקריים הם ילדים ובני נוער. היו גם מקרים שהמטרה המקורית של השיימינג הייתה טובה, אבל חלו טעויות בעובדות ונגרם נזק.

פסקה ז להיות מטרה לשיימינג – זה נורא, אבל אפשר להתמודד עם המצב. למשל, היה אפשר לצמצם את הנזק שנגרם לעובד עקב שיימינג, לו יצא המעסיק שלו להגנתו. תארו לעצמכם שאותו מעסיק היה מתערב בשיח ומציג את דמותו החיובית של העובד, את עמדתו ואת פועלו באור אחר. אולי אותו עובד עדיין היה נעלב מכל "שיתוף" ומכל תגובה ברשת, אבל הוא גם היה מרגיש שיש מי שנלחם בעבורו ולא היה מאבד תקווה.

(5) אסף שמואלי הוא יועץ תקשורת.

(6) ב־16 ביוני 2015 התכנסה ועדת הכנסת לענייני המדע והטכנולוגיה לישיבה לשם דיון על גבולות השיח במרחב האינטרנט. בדיון השתתפו חברי כנסת ונציגי חברת "פייסבוק" העולמית.

פסקה ח גם כאשר נעשה שיימינג למשתתף בתכנית ראליטי, ייתכן שהיה אפשר לַצְפוּת שמפיקי התכנית ישקיעו מרווחיהם בהגנה על המשתתף שנפגע.

פסקה ט רגע לפני שמשטרת המחשבות והניסוחים נכנסת לחיינו, שנייה לפני שהצעות החוק יעשו כל אדם לפושע רשת אפשרי, ראוי שנדרוש ממעסיקים לנהוג באחריות רבה יותר ולהגן על העובדים שלהם. הגיע הזמן שגם כלי התקשורת ידעו שיש להם חלק בהגחכת אנשים בתכניות טלוויזיה או בקדימונים ("פרומואים"). אם כלי התקשורת יתגייסו כדי להגן על הנפגעים בתכניות או ישכרו גורמים מקצועיים שיודעים לעשות זאת, יושג האיזון המתבקש בין הזכות לפרטיות ובין חופש הביטוי.

פרק ראשון — הבנה והבעה (50 נקודות)

בפרק זה שני חלקים — א: הבנה, ב: הבעה.
ענה על השאלות במחברת, לפי ההוראות בכל חלק.

חלק א: הבנה (20 נקודות)

ענה במחברת על כל השאלות 1-4, על פי המאמרים.

1. שלושת המאמרים שקראת עוסקים בתופעת ה"שיימינג".
 - א. על פי כל אחד מן המאמרים, כתוב טענה אחת בזכות השיימינג, וטענה אחת בגנות השיימינג (סך הכול — שש טענות). (3 נקודות)
 - ב. אף על פי שכל כותב מציג במאמרו טענות בזכות השיימינג וטענות בגנות השיימינג, יש לכל כותב עמדה: בעד או נגד תופעת השיימינג.
בנוגע לכלל כותב, ציין אך ורק אם הוא "בעד" או "נגד" תופעת השיימינג (סך הכול — שלוש עמדות). (3 נקודות)

2. אורנה היילינגר, כותבת מאמר 2, מעלה בפסקה ד שבמאמרה טענת נגד ודוחה אותה.

- א. נסח את טענת הנגד שבפסקה ד. (2 נקודות)
- ב. ציין מהו הנימוק שבעזרתו הכותבת דוחה את טענת הנגד. (2 נקודות)

3. א. בפסקה 2 במאמר 1 הכותב טוען: "אדם שנפגע משיימינג עלול לסבול מתוצאות מרחיקות לכת: מקום העבודה ממנה להתנער ממנו, התקשורת ממנה לעוט עליו, חייו מתהפכים בתוך זמן קצר, ואין לו לאן לברוח. במקום קטן כמו ישראל התוצאות האלה חמורות יותר ומתרחשות במהירות".

לדעת כותב מאמר 3, מהי הדרך הראויה להתמודד עם תופעת השיימינג? (2 נקודות)

ב. לפניך קטע על פי סעיף 11 בחוק איסור לשון הרע (תשכ"ה – 1965).

פורסמה לשון הרע באמצעי תקשורת [עיתון, שידורי רדיו וטלוויזיה הניתנים לציבור], יישאו באחריות פלילית ואזרחית בשל לשון הרע, האדם שהביא את דברי לשון הרע לאמצעי התקשורת וגרם בכך לפרסומם, עורך אמצעי התקשורת ומי שהחליט בפועל על הפרסום, ובאחריות אזרחית יישא גם האחראי לאמצעי התקשורת.

החוק עוסק בפרסום לשון הרע באמצעי התקשורת. בישיבת ועדת הכנסת ב-16 ביוני 2015 הציעה אחת מחברות הכנסת להחיל את החוק גם על פרסום לשון הרע ברשתות החברתיות כדי לאפשר לנפגעים משיימינג ברשתות החברתיות לתבוע את בעלי הרשת על הפרת החוק.

(1) שער מה יכולה להיות התגובה של כותבת מאמר 2 על הצעת החוק של חברת הכנסת.

הבא ממאמר 2 הוכחה לדברך. (2 נקודות)

(2) לדעת כותב מאמר 3, מהי הסכנה בהצעת החוק של חברת הכנסת? (2 נקודות)

4. א. מאמר 3 נפתח בפסקה:

"תשכחו מחמאס או מדאע"ש, בחודשים האחרונים נמצא אויב המדינה החדש: 'שיימינג'. האויב הזה יכול להכות באישון לילה או לאור יום, הוא נמצא בכל מקום, מסוגל לפגוע בכל אחד ולראות בכל אדם מטרה".

מהו הרעיון המובע בפסקה זו, בהקשר של מאמר 3 כולו? העתק למחברתך את התשובה הנכונה.

(נקודה אחת)

— השיימינג הוא אויב נורא יותר מחמאס ומדאע"ש.

— החשש מפני תופעת השיימינג הוא מוגזם.

— השיימינג פוגע בעיקר בחפים מפשע.

— שיימינג הוא אויב המדינה החדש.

ב. (1) עיין בפסקות ו, ח במאמר 1. ציין את השדה הסמנטי שנעשה בו שימוש בפסקות האלה. הבא מפסקות אלה שלוש מילים השייכות לשדה הסמנטי שציינת.

(2 נקודות)

(2) הסבר כיצד השימוש בשדה הסמנטי מסייע לכותב לחזק את עמדתו בנוגע לתופעת השיימינג. (נקודה אחת)

חלק ב: הבעה (30 נקודות)

בחר באחד מן הנושאים 5-6, וכתוב עליו מאמר בהיקף של כ־500 מילים, לפי ההוראות.

5. עקב התפוצה הנרחבת של הטלפונים החכמים, כל אדם יכול לצלם תמונות ולהעלות אותן לרשתות החברתיות בלא סינון, בלא בקרה ולעתים בלא רשות מן המצולמים.

כתוב מאמר **טיעון**, ובו הבע את דעתך בנוגע לתופעה זו. נמק את דבריך בעזרת דוגמאות ממגוון תחומים: המשפחה, הקהילה, בית הספר, המדינה.
תוכל להיעזר במאמרים שקראת.

6. חז"ל אמרו: "כל המלבין פני חברו ברבים, כאילו שופך דמים". (תלמוד בבלי, בבא מציעא נח, ע"ב)
פרסום תגוביות ("טוקבקים") אלימות, העלאת תמונות לרשת בלי רשות המצולמים ושיימינג ברשתות החברתיות – רבים רואים בפעולות אלה "הלבנת פנים". אחרים רואים בהן כלים לתיקון עוולות חברתיות.

כתוב מאמר **טיעון**, ובו הבע את דעתך בעניין זה. נמק את דבריך בעזרת דוגמאות.
תוכל להיעזר במאמרים שקראת.

פרק שני – תחביר (24 נקודות)

בפרק זה ענה על שלוש שאלות: על שאלה 7 (חובה) ועל שתיים מן השאלות 8-11 (שאלות בחירה).
(לכל שאלה – 8 נקודות)
ענה על השאלות במחברת.

7. שאלת חובה (8 נקודות)

לפניך ארבעה משפטים. קרא אותם, וענה על הסעיפים שאחריהם.

- I. תופעת השיימינג זכתה לדיון נרחב באמצעי תקשורת בשל התגובה החריפה של הציבור על סרטון "טיסת השוקולד".
- II. אולי העובד היה נעלב מכל "שיתוף" ומכל תגובה ברשת, אבל הוא לא היה מאבד את התקווה.
- III. לרשתות החברתיות מעלים תיעוד של התנהגויות מבישות, ולעתים הן זוכות לפרסום גם בכלי התקשורת המסורתיים.
- IV. מי שסונוור מזרקור התקשורת רב־העוצמה, מכיר את החום הבלתי נסבל של אלומת האור השורפת של החשיפה.

א. העתק למחברתך את מספרי המשפטים I-IV, וכתוב ליד כל מספר את הסוג התחבירי של כל משפט: פשוט, מורכב או איחוי (מחובר).

ב. לפניך רשימת מושגים מתחום התחביר. העתק למחברתך כל מושג, והבא לו דוגמה (מילה או מילים) מן המשפטים (סך הכול – ארבע דוגמאות).

(1) קשר לוגי של ניגוד

(2) נושא סתמי

(3) מושא כולל

(4) פסוקית נושא

ג. המר את משפט I במשפט מסוג תחבירי אחר, שישמור על הקשר הלוגי שבו.

שאלות בחירה (16 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 8-11 (לכל שאלה – 8 נקודות).
שים לב: בכל שאלה שתבחר ענה על כל הסעיפים.

8. לפניך שלושה משפטים מורכבים שיש בהם אותן קשר לוגי.
- I. לוי ידעו מפיצי השיימינג מראש את תוצאות מעשיהם, הם היו נמנעים מהפצה זו.
 - II. אם כלי התקשורת יתגייסו כדי להגן על נפגעי השיימינג, יושג האיזון בין הזכות לפרטיות ובין חופש הביטוי.
 - III. נזק לעובד היה נמנע, לוי יצא המעסיק שלו להגנתו.
 - א. מהו הקשר הלוגי המשותף לכל המשפטים?
 - ב. העתק את מספרי המשפטים III-I, וליד כל מספר העתק את הפסוקית מכל אחד מן המשפטים.
 - ג. אחת מן הפסוקיות פותחת במילת שעבוד שונה ממילת השעבוד של שתי הפסוקיות האחרות. מהו ההבדל בין מילת שעבוד זו ובין שתי מילות השעבוד האחרות מבחינת המשמעות?
 - ד. לפניך שני משפטים מורכבים נוספים.
 - IV. הקהל הצוהל אינו יודע אם האדם אשם.
 - V. אם יתברר שהנאשם חף מפשע, ייתכן שהקהל יתפזר במבוכה.
- (1) באחד מן המשפטים, IV או V, יש אותו קשר לוגי כמו במשפטים III-I. ציין את מספרו.
(2) מהו התפקיד התחבירי של הפסוקית במשפט האחר?
9. לפניך משפט.
- אדם אחד מסתגר בביתו, אדם אחד יורד מנכסיו, ואדם אחר נעשה ליזוען.**
- א. ציין את הסוג התחבירי של המשפט: פשוט, מורכב או איחוי (מחובר).
 - ב. העתק את המשפט.
 - אם המשפט מורכב – תחם את הפסוקיות שבו;
 - אם המשפט הוא משפט איחוי (מחובר) – תחם את איבריו.
 - ג. העתק את כל הנשואים מן המשפט.
 - ד. לפניך משפט נוסף.

האויב הזה יכול להכות באישון לילה או לאור יום.

 - (1) העתק את הנשוא מן המשפט.
 - (2) איזה מן הנשואים שהעתקת בסעיף (ג) הוא מאותו סוג של הנשוא במשפט זה?
 - (3) ציין את סוג הנשוא.

10. לפניך שלושה משפטים מורכבים, ובכל אחד מהם המילה **ראוי** מודגשת בקו.
- I. **איש אינו סבור שגזר דין מוות הוא עונש ראוי.**
 - II. **ראוי שנדרוש מן המעסיקים שיגנו על העובדים שלהם.**
 - III. **האם חרם על חברה שמפטר את העובדים שלה כל אחד־עשר חודשים, רק כדי שתוכל להרוויח יותר כסף, הוא ראוי?**
- א. באיזה מן המשפטים המילה "ראוי" יוצאת דופן מבחינת תפקידה התחבירי?
- ציין את תפקידה התחבירי במשפט שציינת, ואת תפקידה התחבירי המשותף בשני המשפטים האחרים.
- ב. העתק למחברתך את שלושת המשפטים I-III.
- בכל משפט תחם את הפסוקית/הפסוקיות, וציין את התפקיד התחבירי של כל אחת מן הפסוקיות שתחמת.
- ג. פרק את משפט III לשלושה משפטים עצמאיים, וכתוב אותם בסדר הגיוני.
11. לפניך ארבעה משפטים.
- I. **למעשה, לעתים השימוש בשיימינג הוא התרופה היחידה.**
 - II. **לדעתי, פגיעה ברשת היא הרסנית לא פחות מכל מקרה אחר של אלימות.**
 - III. **איש, ככל הנראה, אינו יודע מה יקרה כאן בעוד שנה, עשור או יובל.**
 - IV. **לצערנו, רק את הכוח של הציבור ואת חופש הביטוי שלו מנסים להגביל.**
- א. אילו מן המשפטים הם משפטים פשוטים? ציין את מספריהם.
- ב. אילו מן המשפטים הם משפטים בעלי נשוא שמני? ציין את מספריהם.
- ג. באילו מן המשפטים יש חלקים כוללים? ציין את מספריהם, העתק מכל משפט את החלק הכולל, וציין את התפקיד התחבירי של החלק הכולל בכל משפט.
- ד. (1) בכל אחד מן המשפטים יש הסגב. העתק את מספרי המשפטים I-IV, וליד כל מספר העתק את ההסגר.
- (2) בחר באחד מן המשפטים, וכתוב מהי התרומה של ההסגר למשמעות המשפט שבחרת.

פרק שלישי — מערכת הצורות (26 נקודות)

בפרק זה ענה על שלוש שאלות: על שאלה 12 (חובה) ועל שתיים מן השאלות 13-16 (שאלות בחירה).

ענה על השאלות במחברת.

12. שאלת חובה (8 נקודות)

לפניך קטע על פי מאמר 1, ובו מודגשים פעלים ושמות.

התּוֹפְעָה של השיימינג נְגוּפָה בהיעדר הקשר. שיימינג דּוֹמָה לתמונה אחת שהוֹצָאָה מתוך סרט. על פי רוב, הוא מבוסס על דיווח של צד אחד בלי תְּגוּבָה מן הצד האחר.

- א. העתק את כל המילים המודגשות, וציין את השורש של כל אחת מהן.
- ב. כתוב שלושה שמות פעולה שנגזרים מן השורש של הפועל דּוֹמָה: בבניין פיעל, בבניין הפעיל ובבניין התפעל.
- ג. בחר באחד משמות הפעולה שכתבת בסעיף ב. כתוב משפט או צירוף מילים שיהיה בו שם הפעולה שבחרת.
- ד. מן המילים המודגשות בקטע, העתק שני פעלים מאותו בניין, וציין את הבניין.
- ה. לפניך רשימת שמות. העתק מן הרשימה רק את השמות שנגזרו מאותה גזרה של המילה תְּגוּבָה.
טיסָה, תְּפוּסָה, הָעָרָה, מְשִׁימָה, הוֹבְלָה, מְבוּכָה, תּוֹלְדָה

שאלות בחירה (18 נקודות)

- לפניך ארבע שאלות: שתיים מתחום הפועל (שאלות 13-14) ושתיים מתחום השם (שאלות 15-16).
עליך לענות על שתי שאלות בלבד. תוכל לבחור אותן כרצונך: מתחום הפועל, מתחום השם או משני התחומים (לכל שאלה – 9 נקודות).
שים לב: בשאלות שבחרת ענה על כל הסעיפים.

הפועל

- 13. א.** לפניך משפטים, ובהם צורות פועל מודגשות.
- בחודשים האחרונים **נִמְצָא** אויב המדינה החדש.
 - אמצעי התחבורה אִפְשְׁרוּ לאנשים לעבור ממקום למקום בקלות רבה יותר וּלְהַמְלִיט מן השיימינג.
 - הילד **נוֹטֵל** את ידיו לפני הארוחה בגן.
 - ראוי ש**נְדָרֵשׁ** מן המעסיקים לנהוג באחריות רבה יותר.
 - עונש רשמי כמו קנס או מאסר **נִקְבַּע** במערכת המשפט, ה**נִשְׁעָנַת** על חוקים.
- מצורות הפועל המודגשות, העתק רק את צורות הפועל השייכות לבניין נפעל.
- ב.** לפניך משפטים, ובהם פעלים מודגשים.
- תגובת המנהל ב**וּשְׁשָׁה** להגיע.
 - ב**שְׁתֵּי** במעשה.
 - מעשיו הפוגעניים **מְבִישִׁים** אותנו.
- (1) ציין את השורש המשותף לשלושת הפעלים.
- (2) ציין את ה**בניין** של כל אחד מן הפעלים.
- ג.** לפניך משפטים ובהם שלושה שמות פועל מודגשים.
- המשתף בתמונה ובסרטון יכול ל**הוֹסִיף** כמה מילים וּל**חַוֹת** את דעתו.
 - התקשורת ממחרת ל**עוֹט** על אדם כזה.
- העתק את שלושת שמות הפועל המודגשים, וציין את השורש ואת ה**בניין** של כל אחד משמות הפועל.
- ד.** מן ה**שורש** של שם הפועל ל**הוֹסִיף**, כתוב פועל באותו **בניין**, בזמן עתיד, בגוף ראשון יחיד (מדבר), ושבץ אותו במשפט משלך.

14. א. לפניך ארבע שורות, ובהן פעלים מודגשים.

- I. נְקַרְהָ (בדרך), קָרָה, קָרוּי
 II. יִרְאִים, רוֹאֶה, תִּנְרָאָה
 III. מְרִים, מְרַמֶּה, מוֹרְמֶת
 IV. נוֹעֵד, יַעֲדֵד, מוֹעֲדֵד

העתק למחברתך את מספרי השורות, וליד כל מספר כתוב את הפועל היוצא דופן מבחינת הגזרה שלו. כתוב את הגזרה של הפועל היוצא דופן, ואת הגזרה המשותפת לשני הפעלים האחרים.

ב. לפניך רשימת פעלים, ובכל פועל כתובה האות מ"ם.

הַמְצִיא, מְפִיץ, מְאַפֵּשׁ, מוֹשֵׁק, מוֹבֵל, הַמִּיט

העתק כל אחד מן הפעלים, וציין לידו את תפקיד המ"ם בפועל (אות שורש או מוספית).

ג. לפניך ארבעה משפטים, ובהם פעלים מודגשים.

— תופעת השיימינג זְכָתָה לדיון נרחב בתקשורת.

— המרצה לא חִזְתָה את התגובות על הסרטון.

— העירייה כָּרְתָה את העצים שסיכנו את האזרחים.

— העירייה בְּנְתָה ספרייה חדשה.

(1) איזה מן הפעלים המודגשים יוצא דופן מבחינת הגזרה? העתק אותו.

(2) ציין את הגזרה של הפועל היוצא דופן ואת הגזרה המשותפת לשלושת הפעלים האחרים.

השם

15. א. לפניך משפט.

דרוש איזון בין הזכות לפרטיות ובין חופש הביטוי.

- (1) ציין את השורש של המילה **בטוי**.
- (2) העתק מן המשפט שם עצם מאותו משקל של המילה **בטוי**.
- (3) לפניך רשימת שמות.
העתק רק את השם שהגזרה שלו **זהה** לגזרה של המילה **בטוי**.

נקוי, פצוי, מלוי, שנוי

ב. לפניך רשימת מילים.

הזדמנות, נצחיות, התארגנות, בריאות, ציות, עדות, אלימות, בריאות

- (1) מיינ את המילים **לשתי** קבוצות, לפי דרך התצורה: שורש ומשקל ובסיס וצורן סופי.
- (2) ציין את **משמעות המשקל** המשותפת למילים שנוצרו בדרך תצורה של שורש ומשקל.
- (3) ציין את **משמעות הצורן הסופי** המשותפת למילים שנוצרו בדרך תצורה של בסיס וצורן סופי.

16. א. לפניך רשימת מילים המסתיימות באות נו"ן.

דִּיּוֹן, סְרִטוֹן, נְכוֹן, שְׁמֵרֹן, אֲרֵגוֹן, מְשַׁפֵּטֹן, דִּבְרֹן

העתק מן הרשימה –

- (1) מילים שהנו"ן הסופית שבהן היא אות שורש.
- (2) מילים שהנו"ן הסופית שבהן שייכת למשקל.
- (3) מילים שהנו"ן הסופית שבהן היא צורן סופי. ציין את משמעות הצורן הסופי בכל מילה.
- (4) האקדמיה ללשון העברית חידשה את המילה דוֹעָן כדי שתשמש חלופה למילים הלועזיות סלֶבְרִיטִי, סֶלֶב. וכן היא חידשה את המילה יֶצְגָן כדי שתשמש חלופה למילה הלועזית פְּרִזְנָטוֹר. הסבר מהו ההבדל בין המילה דוֹעָן למילה יֶצְגָן מבחינת דרך תצורתן. תאר בפירוט את דרך תצורה של כל אחת מן המילים.

ב. לפניך ארבעה שמות.

רִשָּׁאִי, כַּבָּאִי, בְּדָאִי, קַנָּאִי

ציין את השם היוצא דופן מבחינת הגזרה, ואת הגזרה המשותפת לשאר השמות.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך